

Wymagania edukacyjne przedmiotu *Historia i społeczeństwo. Dziedzictwo epok*

Klasa druga, okres I

WĄTEK TEMATYCZNY – OJCZYSTY PANTEON I OJCZyste SPORY

Klasa II, okres I

		Dopuszczający Uczeń:	Dostateczny Uczeń:	Dobry Uczeń:	Bardzo dobry Uczeń:	Celujący Uczeń:
1.	Jaki powinien być żołnierz?	Wyjaśnia pojęcie wzoru żołnierza i wymienia cechy przypisywane antycznym bohaterom, żołnierzom, obrońcom ojczyzny.	Omawia wzór antycznego bohatera i obrońcy ojczyzny na wybranych przykładach; wymienia założenia wychowania patriotycznego w oświeceniu.	Dokonuje prezentacji motywu heroizmu w polskiej literaturze. Przedstawia postacie polskich żołnierzy bohaterów. Wyjaśnia pojęcie poezji tyrtejskiej w kontekście recepcji antycznych wzorów bohatera, żołnierza i obrońcy ojczyzny.	Charakteryzuje poglądy przedstawicieli Wielkiej Emigracji na temat patriotyzmu. Wskazuje przykłady realizacji ideałów w rzeczywistości; dokonuje oceny.	Ustosunkowuje się do różnych stanowisk historiograficznych. Popiera argumentami zajęte stanowisko; omawia wpływ antycznych wzorców na wychowanie młodzieży (na samodzielnie wybranych przykładach).
2.	Wzór obywatela w polskiej myśli politycznej	Wyjaśnia pojęcie wzoru obywatela i odnosi go do konkretnych przykładów ze starożytności. Zna pojęcia związane z tematem.	Przedstawia podstawowe wartości i ideały demokracji ateńskiej oraz republiki rzymskiej. Przedstawia sposoby i przyczyny recepcji antycznego pojęcia obywatelstwa w późniejszych epokach.	Wskazuje przykłady i motywy aktywności politycznej obywateli Aten i Rzymu (na przykładzie Solona, Peryklesa, Sokratesa, Cyncynata, Katona). Dostrzega i charakteryzuje recepcję antycznego obywatelstwa w późniejszych epokach; omawia obraz obywatela w polskiej publicystyce w późniejszych epokach.	Dokonuje porównania różnych postaw obywatelskich w starożytności i samodzielnie je ocenia; wyjaśnia zależność między postawą obywatelską a patriotyzmem na przestrzeni dziejów. Podaje przykłady literackich wzorów postaw obywatelskich w epoce nowożytnej; charakteryzuje wzór polskiego obywatela i dokonuje oceny postaw obywatelskich w późniejszych epokach.	Samodzielnie omawia odniesienia do antycznych wzorców obywatela w polskiej myśli i praktyce politycznej renesansu, oświecenia i XIX wieku; dokonuje pełnej charakterystyki problemu, odwołując się do źródeł. Dokonuje samodzielnej analizy recepcji pojęcia obywatela, wskazując konsekwencje społeczne; posługuje się wiedzą z literatury uzupełniającej i źródeł.
3.	Budowa państwa	Wymienia władców z dynastii piastowskiej,	Przedstawia podstawowe fakty dotyczące panowania	Prezentuje koncepcję polityczną budowy państwa	Charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w	Samodzielnie charakteryzuje, na

	polskiego— konceptje polityczne Piastów	pamięta datę 966 r. wymienia czynniki, które zadecydowały o przyjęciu chrześcijaństwa przez Mieszka I.	wybranych władców dynastii piastowskiej.	polskiego przez Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Charakteryzuje rozwój terytorialny państwa, stosunki z sąsiadami; potrafi analizować źródła. Sprawnie posługuje się mapą historyczną	okresie rozbicia dzielnicowego. Na podstawie mapy omawia rozwój terytorialny państwa piastowskiego.	wybranych przykładach, odwołując się do źródeł, konceptje polityczne władców z dynastii piastowskiej.
4.	Rola ludzi Kościoła w budowie państwa polskiego	Wymienia nazwiska ludzi Kościoła, którzy przyczynili się do budowy polskiej państwowości. Posługuje się pojęciami: <i>biskup, inwestytura, opactwo, konkordat.</i>	Wskazuje obszary życia, na rozwój których wpływ miał Kościół; wymienia średniowieczne klasztory i inne ośrodki kultury chrześcijańskiej w regionie;	Charakteryzuje działalność biskupa Jordana, biskupa Ungera, Radzyna Gaudentego, Świętego Wojciecha, biskupa Jakuba Świnki. Podaje przykłady politycznego, społecznego, kulturalnego i gospodarczego oddziaływania Kościoła w średniowieczu. potrafi analizować źródła. sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Wskazuje rolę, jaką odegrali ludzie Kościoła w budowie państwowości polskiej. Charakteryzuje budowanie administracji kościelnej na ziemiach polskich w X – XI w., (rozwój terytorialny i instytucjonalny). Swobodnie posługuje się terminologią dotyczącą tematu.	Ocenia, na wybranych przykładach, zwracając uwagę na pozytywne i negatywne aspekty, rolę ludzi Kościoła w budowie państwa polskiego. Zajmuje stanowisko w dyskusji i samodzielnie argumentuje. Dokonuje samodzielnych ocen.
5.	Obywatele wobec wyzwań epoki nowożytnej	Wymienia wyzwania epoki nowożytnej. Posługuje się pojęciami: <i>artykuły henrykowskie, pacta conventa, przywilej szlachecki, konfederacja warszawska, demokracja szlachecka, oligarchia magnacka, liberum veto.</i> Lokalizuje w czasie epokę nowożytną.	Umiejscawia Rzeczpospolitą w strukturach wyznaniowych nowożytnej Europy. Zna i stosuje pojęcia: <i>zasada elekcyjności tronu, elekcja viritim, ruch egzekucyjny, sejm konwokacyjny, prawa kardynalne.</i>	Wymienia i charakteryzuje postawy obywateli wobec problemów religijnych epoki. Charakteryzuje fenomen polskiej tolerancji w XVI wieku i współlistnienie wyznań w Rzeczypospolitej szlacheckiej. Wymienia cechy nowożytnej państwowości polskiej: elekcyjność tronu i jej konsekwencje, rolę sejmu i sejmików w Rzeczypospolitej.	Charakteryzuje, na wybranych przykładach, postawy obywateli wobec religijnych, gospodarczych i politycznych wyzwań epoki (XVI – XVIII w.). Umiejscawia Rzeczpospolitą szlachecką na tle innych państw europejskich.	Dokonuje samodzielnej analizy postaw obywateli wobec różnorodnych wyzwań epoki nowożytnej, ocenia je, odwołując się do źródeł.
8.	Spory o przyczyny upadku I Rzeczypospolitej	Podaje daty rozbiorów Polski. Umie wskazać na mapie państwa zaborcze. Wyjaśnia, jaką rolę w I Rzeczypospolitej odgrywała szlachta.	Omawia przyczyny utraty niepodległości przez Rzeczpospolitą. Umie wskazać na mapie zasięg poszczególnych rozbiorów państwa.	Charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej. Wskazuje główne nurty XIX-wiecznych dyskusji nad przyczynami upadku I Rzeczypospolitej.	Charakteryzuje spory o przyczyny upadku I Rzeczypospolitej. Wymienia i omawia poglądy głównych przedstawicieli obu szkół.	Samodzielnie porównuje poglądy krakowskiej i warszawskiej szkoły historycznej. Wie, na czym polegała pesymistyczna i optymistyczna wizja

						historii Polski. Zajmuje stanowisko w dyskusji, wykazując się wiedzą pozaźródłową i odwołując się do opinii naukowych.
9.	Nurt insurekcyjny czy realizm polityczny?	Lokalizuje w czasie omawiane wydarzenia, przedstawia główne różnice w obu stanowiskach.	Charakteryzuje poglądy najważniejszych przedstawicieli obu nurtów. Zna i stosuje pojęcia: <i>insurekcja, noc listopadowa, Wielka Emigracja, pozytywizm, hakata, stańczycy, Virtuti Militari, insurekcja, naczelnik, kosynierzy, Uniwersał połaniecki, Legiony Polskie we Włoszech, Mazurek Dąbrowskiego.</i>	Dokonyje porównania obu nurtów niepodległościowych, wskazując ich założenia i przykłady realizacji. Dostrzega konsekwencje działań podejmowanych przez przedstawicieli obu nurtów.	Charakteryzuje i ocenia polityczne koncepcje nurtu insurekcyjnego oraz nurtu realizmu politycznego.	Dokonyuje pełnej charakterystyki problemu, odwołując się do źródeł oraz wiedzy własnej. Samodzielnie argumentuje zajęte stanowisko.
10.	Spory o ocenę powstań narodowych w XIX w.	Wymienia polskie powstania narodowo-wyzwoleńcze. Zna daty: 1830 r., 1846 r., 1863 r.	Omawia genezę i przebieg powstania listopadowego, Wiosny Ludów na ziemiach polskich, powstania styczniowego.	Omawia stosunek poszczególnych grup społecznych do powstań narodowo-wyzwoleńczych. Zna oceny powstań narodowo-wyzwoleńczych.	Charakteryzuje spory o ocenę dziewiętnastowiecznych powstań narodowych.	Ustosunkowuje się do różnych stanowisk historiograficznych dotyczących oceny powstań. Popiera argumentami zajęte stanowisko. Zna współczesne oceny powstań.
13.	Jakie mamy mieć państwo – spory o kształt Polski w XX w.	Umieszcawia w czasie wydarzenia związane z odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Zna postać Józefa Piłsudskiego, Lecha Wałęsy, Tadeusza Mazowieckiego. Wskazuje na mapie granice II RP i III RP. Zna daty: 11.11.1918, 1939, 1945, 4.06.1989.	Omawia koncepcje odbudowy państwa polskiego po I wojnie światowej. Zna proces formowania się władz odrodzonego państwa polskiego w latach 1918-1919. Przedstawia kwestię polską podczas obrad Wielkiej Trójki.	Przedstawia genezę i przebieg procesu transformacji ustrojowej państwa polskiego w 1989 r. Charakteryzuje działalność postaci związanych z omawianymi wydarzeniami. Przedstawia pojedyncze przykłady sporów o kształt Polski w XX w.	Charakteryzuje spory o kształt Polski w XX w., uwzględniając cezury 1918 r., 1944 – 1945, 1989 r., oraz prezentuje sylwetki czołowych uczestników tych wydarzeń.	Umie samodzielnie omówić spory o kształt Polski w XX w. i ocenić konsekwencje przyjęcia koncepcji. Ustosunkowuje się do różnych stanowisk historiograficznych. Popiera argumentami zajęte stanowisko.

14.	Spoleczeństwo wobec totalitaryzmu	Podaje pojedyncze cechy systemów totalitarnych. Wie, kim byli Jan Paweł II, Stefan Wyszyński, Jerzy Popiełuszko.	Przedstawia stosunek społeczeństwa polskiego do okupantów i ośrodków władzy komunistycznej w okresie drugiej wojny światowej. Zna i ocenia rolę Jana Pawła II, Stefana Wyszyńskiego i Jerzego Popiełuszki w powojennej Polsce	Wskazuje na postawy społeczeństwa polskiego wobec władzy komunistycznej po 1945 r. oraz metody ubezwłasnowolnienia społeczeństwa. Charakteryzuje działalności m.in. Lecha Wałęsy, Tadeusza Mazowieckiego, Jacka Kuronia, Leszka Balcerowicza.	Dokonuje pełnej charakterystyki systemów totalitarnych na wybranych przykładach. Charakteryzuje postawy społeczne wobec totalitarnej władzy. Charakteryzuje działalności m.in. Andrzeja Czumy, Leszka Moczulskiego, Aleksandra Halla, Marka Jurka, Jana Marii Rokity, Piotra Bartoszczyka, Karola Modzelewskiego, Bogdana Borusewicza, Joanny i Andrzeja Gwiazdów, Anny Walentynowicz.	Samodzielnie charakteryzuje postawy społeczne wobec totalitarnej władzy, uwzględniając różnorodne formy oporu, oraz koncepcje współpracy lub przystosowania. Wyjaśnia złożoność postaw społecznych na tle wydarzeń politycznych, gospodarczych i społecznych, z uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych, determinujących położenie Polski w Europie i na świecie.
-----	--	--	---	---	--	---

WĄTEK TEMATYCZNY – Wojna i wojskowość
(klasa II, okres II)

	Dopuszczający Uczeń:	Dostateczny Uczeń:	Dobry Uczeń:	Bardzo dobry Uczeń:	Celujący Uczeń:
1. Analiza porównawcza – strategia Cezara i Aleksandra Wielkiego	Wymienia najważniejsze dokonania obu dowódców.	Wymienia przyczyny wojen prowadzonych przez Aleksandra i Cezara; dokonuje prostych porównań strategii obu dowódców.	Dokonuje charakterystyki strategii Cezara i Aleksandra, wskazując na ich podłoże oraz konsekwencje; dokonuje oceny omawianych wydarzeń.	Samodzielnie konstruuje sądy na temat kampanii prowadzonych przez obu dowódców.	Zajmuje stanowisko w dyskusji, wykazując się wiedzą pozaźródłową i odwołując się do opinii naukowych.
2. Organizacja armii rzymskiej	Opisuje uzbrojenie rzymskiego żołnierza; zna podstawowe pojęcia związane z tym zagadnieniem.	Charakteryzuje organizację armii rzymskiej w różnych okresach rozwoju państwa.	Wymienia najważniejsze reformy wojska rzymskiego; wymienia rzymskie maszyny wojenne oraz przykłady ich wykorzystania; opisuje organizację obozu rzymskiego legionu.	Dokonuje charakterystyki reform wojska rzymskiego, wskazując na ich podłoże i konsekwencje społeczne.	Wykonuje dodatkową pracę (referat, prezentację) na temat organizacji armii rzymskiej, w której w sposób krytyczny wykorzystuje literaturę uzupełniającą, źródła i statystyki.

3. W obronie wiary, słabych i uciśnionych – etos rycerski	Wyjaśnia pojęcie etosu rycerskiego i wskazuje jego najważniejsze cechy.	Dokonyuje pełnej charakterystyki etosu. Przedstawia przykłady literackie i ikonograficzne ze średniowiecza propagujące etos rycerski.	Charakteryzuje wzorce zachowań i postaci uznawane za idealnych rycerzy;. Wymienia przyczyny upadku etosu rycerskiego;.	Dokonyuje charakterystyki przykładów literackich i ikonograficznych ze średniowiecza propagujących etos rycerski.	Samodzielnie omawia percepcję etosu rycerskiego w późniejszych epokach. Dokonyuje pełnej charakterystyki problemu, odwołując się do źródeł.
4. Koncepcja wojny sprawiedliwej i niesprawiedliwej w średniowieczu.	Wyjaśnia pojęcia wojny sprawiedliwej i niesprawiedliwej. Podaje przykłady wojen sprawiedliwych i niesprawiedliwych w średniowieczu. Rozumie pojęcia <i>wojna sprawiedliwa</i> , <i>wojna niesprawiedliwa</i> .	Wskazuje przyczyny wojen i ich zasięg w średniowieczu, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych podokresów tej epoki. Przedstawia genezę pojęcia wojny sprawiedliwej w średniowieczu.	Zna rozwój idei wojny „w obronie chrześcijaństwa”. Wymienia regulacje prawne dotyczące prowadzenia wojen w późnym średniowieczu. Posługuje się pojęciami <i>Treuga Dei</i> , <i>kontrybucja</i> , <i>krucjata</i> .	Dokonyuje pełnej charakterystyki idei wojny sprawiedliwej w średniowieczu, odwołując się do tekstów źródłowych.	Stosuje wiedzę pozaźródłową dokonując samodzielnej oceny omawianych zagadnień. Samodzielnie charakteryzuje problem, na wybranych przykładach.
7. Wojny religijne nowożytnej Europy.	Podaje przykłady walki z heretykami w średniowieczu. Zna najważniejsze wyznania powstałe w okresie reformacji. Zna i rozumie pojęcie <i>wojna religijna</i> .	Wymienia przyczyny wojen religijnych w Europie nowożytnej. Lokalizuje w przestrzeni omawiane fakty historyczne.	Charakteryzuje pozycję Kościoła katolickiego na przełomie średniowiecza i nowożytności. Omawia przebieg i konsekwencje wojen religijnych w Niemczech i Francji w XVI w. Wskazuje przyczyny, przebieg i konsekwencje wojny trzydziestoletniej.	Wyjaśnia rolę konfliktów zbrojnych w funkcjonowaniu mieszkańców nowożytnej Europy. Docenia i wyjaśnia znaczenie pokoju augsburskiego oraz edyktu nantejskiego.	Samodzielnie charakteryzuje problemy religijne epoki nowożytności i sposoby ich rozwiązywania. Wymienia zmiany w sztuce wojennej epoki nowożytnej.
8. Epoka wielkich hetmanów	Zna najważniejsze cechy polskiej sztuki wojennej od XVI do początku XVIII wieku. Podaje daty roczne najważniejszych konfliktów zbrojnych Rzeczypospolitej w XVII w.	Wymienia kampanie Jana Zamojskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Żółkiewskiego, Stanisława Koniecpolskiego, Jana Sobieskiego, Stefana Czarnieckiego. Sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Omawia organizację armii w XVI i XVII w. na tle Europy. Zna i rozumie pojęcia <i>hetman wielki koronny</i> , <i>hetman wielki litewski</i> , <i>hetman polny (koronny i litewski)</i> , <i>husaria</i> .	Omawia taktykę wielkich hetmanów podczas wybranych kampanii wojennych oraz dokonuje oceny ich postaw.	Charakteryzuje wybrane sylwetki wodzów i ich strategię z okresu Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, odwołując się do źródeł oraz wiedzy własnej. Samodzielnie popiera argumentami zajęte stanowisko.

9. Strategia i legenda Napoleona	Przedstawia w kolejności chronologicznej najważniejsze wydarzenia z okresu epoki napoleońskiej. Lokalizuje je w przestrzeni. Wymienia konsekwencje epoki napoleońskiej w zakresie polityki.	Wyjaśnia okoliczności przejścia władzy we Francji przez Napoleona Bonaparte. Przedstawia największe kampanie i bitwy prowadzone przez Napoleona. Przedstawia znaczenie epoki napoleońskiej dla Polaków.	Omawia organizację i charakter armii napoleońskiej. Opisuje strategię Napoleona I. Sprawnie posługuje się mapą historyczną. Przedstawia genezę i znaczenie legendy Napoleona w Europie i dla Polaków.	Dokonyuje pełnej charakterystyki strategii Napoleona, odwołując się do konkretnych przykładów z historii. Ocenia skuteczność użycia środków militarnych do realizacji celów politycznych. Analizuje spory historyczne wokół postaci Napoleona i toczonych przez niego wojen.	W sposób krytyczny analizuje zagadnienie, odwołując się w swoich wypowiedziach do literatury uzupełniającej i źródeł. Wyjaśnia na wybranych przykładach zmiany technologiczne i organizacyjne prowadzenia wojen w XIX wieku. Charakteryzuje spuściznę epoki napoleońskiej - analizuje czarną i białą legendę napoleońską, odwołując się do źródeł i wiedzy pozazródłowej.
12. W imię pokoju na świecie – Pax Romana, Pax Britanica, Pax Americana	Zna i rozumie pojęcia <i>Pax Romana</i> , <i>Pax Britanica</i> , <i>Pax Americana</i> .	Zna genezę koncepcji <i>Pax Romana</i> , <i>Pax Britanica</i> , <i>Pax Americana</i> .	Dokonyuje prostych porównań koncepcji <i>Pax Romana</i> , <i>Pax Britanica</i> , <i>Pax Americana</i> . Wskazuje ich konsekwencje. Sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Dokonyuje charakterystyki polityki rzymskiej, brytyjskiej i amerykańskiej wobec terytoriów podporządkowanych.	Samodzielnie charakteryzuje trzy koncepcje stworzenia ładu światowego. Posługuje się wiedzą pozazródłową, dokonując ocen komparatywnych.
13. Międzynarodowe prawo wojenne	Omawia rys historyczny prawa wojennego w różnych epokach historycznych i kręgach kulturowych.	Wskazuje najważniejsze regulacje prawne dotyczące prowadzenia wojny w XX w. i ich znaczenie. Posługuje się pojęciami <i>prawo wojenne</i> , <i>prawo humanitarne</i> , <i>konwencje haskie</i> , <i>Międzynarodowy Czerwony Krzyż</i> .	Charakteryzuje rozwój koncepcji międzynarodowego prawa wojennego w XIX w. oraz podaje przykłady regulacji prawnych dotyczących prowadzenia wojny w XIX w. Ocenia wpływ I i II wojny światowej na rozwój międzynarodowego prawa wojennego w XX w.	Wymienia uwarunkowania polityczne, społeczne i ekonomiczne stosowania prawa wojennego w różnych epokach historycznych. Zna rolę ONZ i MCK w konstruowaniu międzynarodowego prawa wojennego i humanitarne.	Dokonyuje pełnej charakterystyki problemu, odwołując się do źródeł oraz wiedzy własnej. Samodzielnie argumentuje zajęte stanowisko.
16. Przyszłość ludzkości – pokój czy zagłada	Podaje przykłady postapokalipsy w literaturze i filmie.	Analizuje pojęcie i charakter ideologii pacyfizmu oraz wyjaśnia jej genezę.	Zna pojęcie postapokalipsy i jego znaczenie w literaturze i filmie <i>science fiction</i> .	Omawia rozwój myśli pacyfistycznej w XX w. oraz jej współczesne przejawy.	Dostrzega uwarunkowania geopolityczne ewolucji wizji postapokaliptycznych w literaturze i filmie w XX w.

WĄTEK TEMATYCZNY – Rządzący i rządzeni

Klasa trzecia, okres I

	Dopuszczający Uczeń:	Dostateczny Uczeń:	Dobry Uczeń:	Bardzo dobry Uczeń:	Celujący Uczeń:
1. Pojęcia „obywatel” i „obywatelstwo” w starożytności	Wyjaśnia pojęcia obywatela i obywatelstwa, potrafi je stosować w kontekście omawianych treści.	Wymienia prawa przysługujące obywatelom ateńskim i rzymskim; wskazuje przyczyny ewolucji zakresu obywatelstwa w Rzymie; omawia cechy charakterystyczne obywatela w świecie greckim i rzymskim.	Charakteryzuje ewolucję ustroju rzymskiego oraz zakresu obywatelstwa w różnych okresach dziejów Rzymu; omawia działalność Klejstenesa i Peryklesa.	Dokonuje charakterystyki przemian ustrojowych i społecznych w starożytnych Atenach; charakteryzuje ewolucję ustroju rzymskiego oraz zakresu obywatelstwa w różnych okresach dziejów Rzymu; omawia status pozostałych grup społecznych w republikańskim Rzymie.	Potrafi omówić procesy związane z nadawaniem obywatelstwa w Grecji i Rzymie, podając własny punkt widzenia na sprawy z tym związane i uzasadniając swoje stanowisko faktami zawartymi w materiale źródłowym i literaturze uzupełniającej.
2. Recepcja antycznego pojęcia „obywatel” w późniejszych epokach	Zna pojęcia związane z tematem.	Przedstawia sposoby i przyczyny recepcji antycznego pojęcia obywatelstwa w późniejszych epokach.	Dostrzega i charakteryzuje recepcję antycznego obywatelstwa w późniejszych epokach; omawia obraz obywatela w polskiej publicystyce w późniejszych epokach.	Podaje przykłady literackich wzorów postaw obywatelskich w epoce nowożytnej; charakteryzuje wzór polskiego obywatela i dokonuje oceny postaw obywatelskich w późniejszych epokach.	Dokonuje samodzielnej analizy recepcji pojęcia obywatela, wskazując konsekwencje społeczne; posługuje się wiedzą z literatury uzupełniającej i źródeł.
3. Podział władzy w średniowieczu	Rozróżnia zakres władzy cesarza, papieża i króla. Zna i stosuje pojęcia <i>biskup</i> , <i>monarchia patrymonialna</i> . Przedstawia genezę miast w średniowieczu.	Przedstawia zakres władzy papieskiej, cesarskiej i królewskiej w średniowieczu oraz charakter władzy papieskiej w średniowieczu. Zna i stosuje pojęcia <i>patriarcha</i> , <i>synod</i> , <i>sobór</i> , <i>dogmat</i> , <i>herezja</i> , <i>schizma</i> , <i>zasady senioratu i pryncypatu</i> . Opisuje proces lokacji na prawie niemieckim. Potrafi wskazać miasta powstałe na prawie niemieckim i wymienić ich charakterystyczne cechy.	Opisuje stosunki między poszczególnymi władzami w średniowieczu, odwołując się do konkretnych przykładów. Wyjaśnia pojęcie <i>uniwersalizm papieski i cesarski</i> . Omawia zakres władzy wójta i ławy miejskiej w średniowieczu. Przedstawia przywileje miejskie i patrycjuszowskie.	Dokonuje charakterystyki polityki międzynarodowej w średniowieczu, wykazując kompetencje poszczególnych władz. Dokonuje pełnej charakterystyki zakresu władzy samorządu miejskiego w średniowiecznym mieście. Potrafi analizować i interpretować źródła.	Potrafi omówić stosunki między papieżem i cesarstwem niemieckim, podając własny punkt widzenia na sprawy z tym związane. Ocenia ideę odbudowy cesarstwa rzymskiego w epoce średniowiecznej, odwołując się do źródeł. Dokonuje samodzielnej oceny pozycji mieszczaństwa w średniowieczu, odwołując się do wiedzy pozaźródłowej oraz źródeł. Ocenia, na wybranych przykładach, rolę samorządu miejskiego.
4. Feudalizm	Przedstawia podstawowe zasady feudalizmu. Zna i rozumie pojęcia <i>feudalizm</i> , <i>wasal</i> , <i>lenno</i> , <i>senior</i> .	Przedstawia genezę feudalizmu. Wskazuje na konsekwencje społeczne feudalizmu w średniowieczu. Zna i rozumie pojęcia <i>feudal</i> , <i>suweren</i> , <i>suzeren</i> , <i>renta feudalna</i> , <i>immunitet</i> .	Przedstawia konsekwencje społeczne i polityczne feudalizmu w średniowieczu i następnych epokach. Zna i rozumie pojęcia <i>primogenitura</i> , <i>beneficjum</i> , <i>alodium</i> .	Określa procesy refeudalizacyjne i defeudalizacyjne w Europie w epoce nowożytnej oraz ich konsekwencje. Wymienia przykłady stosowania praw feudalnych w następnych epokach.	Swobodnie posługuje się terminologią związaną z tematem feudalizmu. Na wybranych przykładach ocenia feudalizm, zwracając uwagę na jego pozytywne i negatywne aspekty.

7. Parlamentaryzm staropolski na tle europejskim	Wymienia instytucje ustrojowe demokracji szlacheckiej i charakteryzuje ich kompetencje. Wie, czym jest parlament, podaje przykłady jego funkcji. Zna i rozumie pojęcia <i>parlament, sejm walny</i> .	Wymienia parlamenty europejskie w epoce średniowiecza. Zna przywileje szlacheckie oraz ich konsekwencje. Zna i rozumie pojęcia <i>monarchia stanowa, demokracja szlachecka, wolna elekcja, artykuły henrykowskie, pacta conventa, monarchia parlamentarna</i> .	Wskazuje cechy parlamentu staropolskiego. Charakteryzuje genezę polskiego parlamentaryzmu. Zna i rozumie pojęcie <i>sejmiki ziemskie</i> – potrafi wymienić ich rodzaje oraz funkcje.	Ocenia sposób zorganizowania parlamentu staropolskiego w epoce nowożytnej na tle parlamentów europejskich.	Ocenia zakres władzy parlamentu staropolskiego w epoce nowożytnej na tle parlamentów europejskich. Dokonuje pełnej charakterystyki problemu, odwołując się do źródeł oraz wiedzy własnej i samodzielnie popierając argumentami zajęte stanowisko.
8. Oligarchia magnacka	Wymienia najważniejsze rody magnackie Rzeczypospolitej w XVII w.	Wskazuje przejawy władzy magnatów w Rzeczypospolitej i dokonuje oceny ich postaw. Zna i rozumie pojęcia <i>konwokacja (sejm konwokacyjny), konfederacja, rokosz, magnateria, oligarchia magnacka</i> .	Wymienia przyczyny oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej w XVII w. Charakteryzuje i ocenia zasadę <i>liberum veto</i> . Wymienia rokosze w Rzeczypospolitej w XVII w.	Wskazuje widoczne elementy klientelizmu i ocenia je. Dostrzega różnice między klientelą polityczną a innymi zależnościami.	Porównuje oligarchię magnacką z monarchią parlamentarną w Anglii i absolutyzmem francuskim. Dokonuje charakterystyki problemu, odwołując się do źródeł oraz wiedzy własnej. Samodzielnie popiera argumentami zajęte stanowisko.
11. Rewolucja społeczno-polityczna	Wyjaśnia pojęcie rewolucji.	Podaje przykłady rewolucji w czasach nowożytnych i wskazuje ich konsekwencje. Umiejscawia wydarzenia w czasie i przestrzeni.	Przedstawia założenia nowych ideologii w XIX w. Charakteryzuje genezę, przebieg i konsekwencje Wiosny Ludów. Wskazuje na genezę rewolucji amerykańskiej i jej konsekwencje. Omawia przyczyny i przebieg rewolucji francuskiej. Zna i rozumie pojęcia <i>Deklaracja praw człowieka i obywatela, monarchia konstytucyjna, jakobini, koalicja, terror, dyktatoriat, wojskowy zamach stanu, konsulat</i> .	Analizuje przykłady rewolucji komunistycznych w pierwszej połowie XX w. ze szczególnym uwzględnieniem rewolucji rosyjskich. Zna i rozumie pojęcie <i>komunizm</i> .	Dokonuje samodzielnej oceny ruchów rewolucyjnych w XIX i na początku XX w., odwołując się do wiedzy pozazródłowej.
12. Anarchizm	Zna pojęcia związane z tym zagadnieniem, potrafi je stosować w kontekście omawianych treści.	Przedstawia genezę ideologii anarchizmu oraz jej głównych ideologów.	Charakteryzuje różne nurty anarchizmu dziewiętnasto- i dwudziestowiecznego. Wymienia przykłady prób zastosowania ideologii anarchistycznej w praktyce.	Dokonuje pełnej charakterystyki ideologii anarchistycznej od XIX w., dostrzegając jej ewolucję.	W sposób krytyczny dokonuje samodzielnej analizy źródeł, zestawiając zawarte w nich informacje z faktami historycznymi.
15. Opozycja polityczna w PRL	Wymienia w kolejności chronologicznej	Wymienia sposoby walki społeczeństwa polskiego z	Zna przyczyny, przebieg i konsekwencje polskich	Charakteryzuje działalność organizacji opozycyjnych w	Samodzielnie charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa

	najważniejsze protesty społeczne w Polsce po 1945 roku, wymienia przykłady organizacji opozycyjnych w okresie PRL.	władzą komunistyczną. Zna i stosuje pojęcia <i>opozycja</i> , <i>drugi obieg</i> , <i>Sierpień '80</i> , <i>stan wojenny</i> , <i>okrągły stół</i> .	niepokojów społeczno-gospodarczych i politycznych. Docenia rolę Jana Pawła II, Stefana Wyszyńskiego i Jerzego Popiełuszki w powojennej Polsce.	okresie PRL. Omawia powstanie „NZSS Solidarność” i opozycji w okresie stanu wojennego. Docenia znaczenie NSZZ „Solidarność” dla procesów dekomunizacyjnych.	wobec nowej rzeczywistości. Omawia działania opozycji i sposoby jej zwalczania przez nowe władze.
16. Antyutopia	Zna pojęcie i genezę antyutopii.	Streszcza motyw utopii w różnych epokach np. (<i>Podróże Guliwera</i> , <i>Utopia</i> , <i>Wehikul czasu</i>).	Opisuje antyutopie w literaturze i filmie (<i>Rok 1984</i> , <i>Doskonały świat</i>).	Analizuje fragmenty prac Orwella oraz Huxleya. Potrafi zdefiniować zagrożenia dla demokracji (np.: zagrożenia dla kształtowania się wolnej opinii publicznej, nietolerancją etc.).	Samodzielnie charakteryzuje problem postaw obywatelskich wobec totalitaryzmów – antyutopii. Samodzielnie wyciąga wnioski i dokonuje oceny na podstawie dostępnych źródeł.

WĄTEK TEMATYCZNY – Europa i świat

Klasa III, okres II

	Dopuszczający Uczeń:	Dostateczny Uczeń:	Dobry Uczeń:	Bardzo dobry Uczeń:	Celujący Uczeń:
1. Warunki naturalne Morza Śródziemnego i pierwsze cywilizacje	Wie, że we współczesnym świecie są obecne przejawy greckiej i rzymskiej tradycji i kultury, potrafi podać ich przykłady; umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizację starożytnej Grecji oraz Rzymu.	Dostrzega różnorodność językową cywilizacji basenu Morza Śródziemnego; opisuje wydarzenia związane z wielką kolonizacją grecką jako przykład ekspansji politycznej, gospodarczej i kulturalnej cywilizacji śródziemnomorskiej.	Przedstawia przykłady zapożyczeń dorobku cywilizacyjnego wśród ludów śródziemnomorskich; wymienia główne cechy kultury minojskiej i mykeńskiej; charakteryzuje wkład Fenicjan w obszar śródziemnomorski; potrafi analizować źródła; sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Dostrzega przenikanie się wpływów różnych kultur we współczesnym świecie; wyjaśnia rolę Aleksandra Macedońskiego w procesie rozprzestrzeniania kultury greckiej; wymienia osiągnięcia cywilizacji basenu Morza Śródziemnego, które są stosowane do dzisiaj; swobodnie posługuje się terminologią dotyczącą tematu.	Dokonuje samodzielnej oceny; wymienia wyznaczniki antycznej cywilizacji i kultury; dostrzega zależności między kulturą i nauką a innymi dziedzinami życia społeczno-politycznego; wykorzystuje wiadomości i odwołuje się do literatury uzupełniającej i źródeł.
2. Ekspansja rzymska	Wymienia przyczyny	Omawia podboje rzymskie	Charakteryzuje przebieg i	Wskazuje przyczyny	Samodzielnie ocenia stosunek

	ekspansji rzymskiej; zna podstawowe pojęcia związane z tematem.	w czasach cesarstwa; wyjaśnia postawy Rzymian wobec ludów podbitych; lokalizuje w czasie i przestrzeni zasięg ekspansji rzymskiej w rejonie Morza Śródziemnego.	znaczenie podbojów Rzymian w okresie IV–I w. p.n.e. (wojny punickie, ekspansja w basenie Morza Śródziemnego, zajęcie Półwyspu Iberyjskiego) oraz w okresie cesarstwa rzymskiego.	identyfikacji podbitych ludów z kulturą rzymską; omawia proces romanizacji i wskazuje jego przykłady.	Rzymian do narodów podbitych; analizuje źródła; posługuje się wiedzą pozaźródłową.
3. Wpływ cywilizacyjnego kręgu islamskiego na Europę w średniowieczu	Wskazuje na mapie kolebkę Arabów. Wymienia najważniejsze osiągnięcia kultury arabskiej. Zna pojęcia związane z tematem.	Przedstawia drogi, jakimi wynalazki i odkrycia arabskie przenikały do Europy. Wskazuje najważniejsze cechy kultury arabskiej.	Ocenia wpływ islamu na kształtowanie się kultury arabskiej. Sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Definiuje stosunek islamu do studiowanych przez Arabów dzieł starożytnych filozofów. Charakteryzuje wpływ kultury islamu na kulturę europejską.	Dokonuje samodzielnej i krytycznej analizy dostępnych źródeł. Posługuje się logicznymi i samodzielnie wysuniętymi argumentami.
4. Hiszpania, Al Andalus, Sefarad	Określa warunki naturalne Półwyspu Iberyjskiego. Wymienia przejawy współistnienia chrześcijan, muzułmanów i żydów w Hiszpanii średniowiecznej.	Wskazuje przyczyny i zasięg arabskiego podboju Iberii. Przedstawia w sposób syntetyczny proces współistnienia przedstawicieli trzech religii w Hiszpanii.	Przedstawia w sposób analityczny proces współistnienia przedstawicieli trzech religii w Hiszpanii. Ocenia wpływ różnych kultur na średniowieczną Europę. Sprawnie posługuje się mapą historyczną	Dokonuje pełnej charakterystyki omawianego problemu. Opisuje osiągnięcia przedstawicieli każdej z kultur występujących w Hiszpanii w średniowieczu.	Podaje współczesne przykłady współistnienia wyznawców trzech wielkich religii w różnych regionach świata, dokonując ich analizy oraz oceny.
7. Zamorska ekspansja Europy u schyłku średniowiecza i w epoce nowożytnej	Lokalizuje w czasie omawiane epoki. Wymienia pojedyncze przykłady społecznych, ekonomicznych przyczyn zamorskiej ekspansji Europy u schyłku średniowiecza i w epoce nowożytnej.	Charakteryzuje wyobrażenia o kształcie Ziemi i rozmieszczeniu kontynentów w średniowiecznej Europie. Wskazuje na mapie najważniejsze kierunki wypraw odkrywczych. Zna i rozumie pojęcia <i>mapa mentalna</i> , <i>astrolabium</i> , <i>Laska św. Jakuba</i> , <i>kwadrant</i> .	Wyjaśnia społeczne, ekonomiczne i kulturowe przyczyny zamorskiej ekspansji Europy u schyłku średniowiecza i w epoce nowożytnej. Sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Omawia wpływ Pisma Świętego i nauczania Kościoła na wyobrażenie świata. Charakteryzuje postęp techniczny umożliwiający żeglugę oceaniczną (mapy, przyrządów nawigacyjnych, ożaglowanie i budowa statków).	Charakteryzuje poglądy przedstawicieli nauki antycznej i średniowiecznej na budowę wszechświata.
8. Wielcy podróżnicy późnego średniowiecza i nowożytności	Lokalizuje w przestrzeni szlaki wypraw. Zna pojęcia	Omawia poszukiwania drogi do Indii i wyprawy Bartłomieja Diasa, Vasco da	Opisuje wyprawy na ziemie opanowane przez Mongołów (Jan di Piano Carpini, brat	Zna polskie ślady wyprawy Michała Piotra Boyma, Maurycego	Wskazuje przykłady i motywy aktywności podróżniczej. Wykazuje się znajomością

	związane z tematem.	Gamy, Pedra Cabrala, Krzysztofa Kolumba.	Benedykt Polak, Marco Polo). Charakteryzuje wyprawę Ferdynanda Magellana – pierwszą podróż dookoła świata . Opisuje wyprawy Jamesa Cooka.	Beniowskiego. Dokonuje charakterystyki Abu Abdallaha Muhammada Ibn Battuty.	relacji z podróży. Posługuje się wiedzą z literatury uzupełniającej i źródeł.
9. Polityka Europy wobec Chin, Indii i Japonii w XIX wieku	Zna i posługuje się terminologią niezbędną do opisanie problemu. Lokalizuje na mapie Indie, Chiny i Japonię. Wyjaśnia pojęcie <i>kolonia</i> .	Opisuje politykę Europy wobec Chin, Indii i Japonii w XIX wieku. Zna i rozumie pojęcia <i>dyplomacja kanonierek</i> , <i>metropolia</i> , <i>kolonia</i> .	Omawia wpływ rządów europejskich na politykę wewnętrzną i zagraniczną państw azjatyckich. Wskazuje konsekwencje polityki prowadzonej przez metropole europejskie. Sprawnie posługuje się mapą historyczną. Omawia zainteresowanie sztuką japońską i chińską w XVII i XVIII wieku oraz kolekcjonerstwem w XIX wieku.	Przedstawia w sposób analityczny pełną charakterystykę polityki kolonialnej państw europejskich wobec Indii, Chin i Japonii, odnosząc się do wskazanych źródeł. Ocenia znaczenie odkrycia kultur Chin, Indii i Japonii dla cywilizacji europejskiej.	Podaje współczesne przykłady ingerencji państw europejskich oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki w politykę innych państw i dokonuje samodzielnej oceny tego problemu.
10. Rola kolonializmu europejskiego dla Europy i terytoriów kolonialnych	Wymienia przykłady ekspedycji naukowych, wojskowych, misyjnych w XIX wieku. Wskazuje na mapie kolonie i imperia kolonialne różnych państw europejskich	Charakteryzuje metody eksploatacji kolonii przez metropole europejskie. Wymienia najważniejsze wojny o kolonie.	Przedstawia podłoże ekonomiczne, społeczne i ideologiczne kolonializmu XIX-wiecznego. Wymienia i charakteryzuje konsekwencje kolonializmu. Sprawnie posługuje się mapą historyczną.	Przedstawia stanowiska w ocenie kolonializmu. Dokonuje pełnej charakterystyki roli kolonializmu dla Europy i terytoriów kolonizowanych.	Dokonuje samodzielnej i krytycznej oceny kolonializmu, wykorzystując wiedzę pozazródłową.
13. Kontakty i stosunki Stanów Zjednoczonych i Europy w XX w.	Wymienia przykłady kontaktów i stosunków USA i Europy w XX wieku, lokalizuje je w czasie. Dostrzega ich różnice (gospodarcze, polityczne, kulturalne).	Charakteryzuje kontakty i stosunki Europy i USA podczas II wojny światowej (Lend-Lease Act, Karta Atlantycka, włączenie USA do wojny, konferencje Wielkiej Trójki). Posługuje się pojęciami <i>Plan Marshalla</i> ,	Charakteryzuje kontakty USA i Europy podczas I wojny światowej. Omawia kontakty oraz stosunki Stanów Zjednoczonych i Europy w okresie międzywojennym. Posługuje się pojęciami <i>doktryna Monroe</i> i <i>doktryna</i>	Omawia kontakty oraz stosunki Stanów Zjednoczonych i Europy w okresie powojennym. Omawia cechy rywalizacji amerykańsko-radzieckiej w okresie zimnej wojny. Wymienia procesy rozbrojeniowe.	Samodzielnie charakteryzuje powiązania kulturalne, polityczne i gospodarcze USA i Europy w XX wieku, dokonuje ich ocen.

		<i>Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego.</i>	<i>Roosevelta, plan Marshalla, Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego.</i>		
14. Liberalizacja światowego handlu i jej konsekwencje.	Charakteryzuje najważniejsze cechy rewolucji przemysłowej w Anglii. Lokalizuje ją w czasie. Wskazuje organizacje ekonomiczne o zasięgu globalnym - Światowa Organizacja Handlu.	Wymienia cechy gospodarki światowej po I wojnie światowej. Charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy i sposoby walki z nim – New Deal. Zna i rozumie pojęcia <i>kapitalizm monopolistyczny, monopol, protekcjonizm, interwencjonizm.</i>	Wymienia etapy rozwoju liberalizmu XIX-wiecznego. Wie, czym była Liga Przeciw Ustawom Zbożowym (<i>Anti-Corn League</i>) i wyjaśnia jej znaczenie dla wolnego handlu. Wymienia konsekwencje liberalizacji handlu. Zna i rozumie pojęcia <i>merkantylizm, fizjokratyzm, neoliberalizm.</i>	Wyjaśnia pojęcie liberalizmu ekonomicznego. Omawia proces liberalizacji po II wojnie światowej – zna pojęcia <i>reganomika</i> oraz <i>thatcheryzm</i> . Charakteryzuje działalność i osiągnięcia Francois Quesnaya, Adama Smitha, Davida Ricardo, Johna Maynarda Keynesa.	Samodzielnie wyjaśnia podłoże historyczne liberalizacji handlu, merkantylizmu i fizjokratyzmu. Posługuje się wiedzą z literatury uzupełniającej i wiedzą źródłową.